

ENERJİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA DOĞU AKDENİZ'DEKİ GELİŞMELER: TÜRKİYE-MISIR İLİŞKİLERİ

Kamil Semih Kalyoncuoğlu

*Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Tarihi
Ana Bilim Dalı*

kalyoncuoglusemih@gmail.com

0000-0002-5139-1959

Seniye Kalyoncuoğlu

İstanbul Üniversitesi

seniyyebayram@gmail.com

0000-0002-9287-165X

Atıf:

Kalyoncuoğlu, K. S. ve Kalyoncuoğlu, S. (2022). Enerji güvenliği bağlamında Doğu Akdeniz'deki gelişmeler: Türkiye-Mısır ilişkileri. *Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 19-29.

Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş tarihi/Arrival date: 09.04.2022
Kabul tarihi/Acceptance date: 18.05.2022

Özet

Doğu Akdeniz’de keşfedilen gaz rezervleri ve tahmini rezervler, bölgedeki jeopolitik dengeleri değiştirmiş, devletler arasındaki ilişkileri etkilemiştir. Doğu Akdeniz’e kıyısı bulunan bazı ülkeler, deniz alanları için Münhasır Ekonomik Bölge ilanında bulunmuş, bunun üzerine üçlü ittifaklar ortaya çıkmıştır. Gaz rezervlerinin yeni pazarlara nasıl ulaştırılacağına dair konuşulan boru hattı veya LNG projeleri, Türkiye ve KKTC dışarıda bırakılarak kurulan İsrail-Kıbrıs-Yunanistan veya Yunanistan-Mısır-Kıbrıs ittifaklarının enerji güvenliği çıkarlarını sağlamak üzere planlanmıştır. Dolayısıyla, Türkiye bölgede kendi hakkını aramak durumunda kalarak bu ittifaklara karşı bir duruş sergilemiştir. Son gelişmelerle birlikte, ittifaklar ve Türkiye arasındaki ilişkiler farklılaşmaya başlamıştır. Deniz kıyısı en uzun iki ülke olarak, bölgedeki aktörler arasından Mısır ve Türkiye’nin ilişkileri, Doğu Akdeniz’deki enerji projeleri ve bölgesel istikrar açısından oldukça önemli görünmektedir. Bu çalışmanın amacı, Doğu Akdeniz’de gerçekleşen keşiflerin ve sonuçlarının, Mısır-Türkiye ilişkilerini nasıl etkilediğini incelemektir. Araştırmanın sonucuna göre, bölgedeki diğer aktörlerin Türkiye’yi dışarıda bırakarak kararların, Mısır-Türkiye ilişkilerini olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Fakat, son gelişmeler dikkate alınarak, ılımlı politikalara dönüş yapan iki ülkenin yakın temaslarda bulunduğu saptanmıştır. Bu temaslarda deniz sahaları üzerine bir anlaşmayla neticelendiği takdirde, iki ülkenin de avantaj sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Enerji güvenliği, Doğu Akdeniz, Mısır, Türkiye, Münhasır Ekonomik Bölge*

Abstract

The gas reserves and estimated reserves discovered in the Eastern Mediterranean have changed the geopolitical balances in the region and affected the relations between the states. Some countries which have a coast on the Eastern Mediterranean have declared an Exclusive Economic Zone for their maritime areas, and triple alliances have emerged. Pipeline or LNG projects, which are discussed about how to transport gas reserves to new markets, are planned to ensure the energy security interests of the Israel-Cyprus-Greece or Greece-Egypt-Cyprus alliances established by excluding Turkey and the TRNC. Therefore, Turkey has taken a stance against these alliances by having to seek its own rights in the region. With the recent developments, the relations between the alliances and Turkey have begun to differ. As the two countries with the longest coastline, the relations of Egypt and Turkey among the actors in the region, seem to be very important in terms of energy projects in the Eastern Mediterranean and regional stability. The aim of this study is to examine how the discoveries and their results in the Eastern Mediterranean affected the relations between Egypt and Turkey. According to the results of the research, it is thought that the decisions of other actors in the region, leaving Turkey out, have a negative impact on Egypt-Turkey relations. However, considering the latest developments, it has been determined that the two countries, which returned to moderate policies, had close contacts. If these contacts result in an agreement on maritime areas, it is expected that both countries will gain an advantage.

Keywords: *Energy security, Eastern Mediterranean, Egypt, Turkey, Exclusive Economic Zone*

1. Giriş

Son yıllarda ortaya çıkan doğal gaz bulguları ve Doğu Akdeniz'de önemli hidrokarbon kaynakları potansiyeli, uluslararası alanda büyük bir ilgi çekmiştir. Bu kaynakların sistematik bir şekilde geliştirilmesi, Akdeniz bölgesindeki enerji haritasını önemli ölçüde değiştirme potansiyeli taşımaktadır. Bu potansiyel, bir yandan enerji güvenliğini, ekonomik refahı ve bölgesel iş birliğini teşvik etme, diğer bir yandan da jeopolitik mücadelenin ana bileşeni haline gelerek mevcut anlaşmazlıkları körükleyebilme ve bölgede çeşitli sürtüşmelere yol açma gücüne sahiptir. Doğal gaz rezervleri, bölgeye ekonomik getiriler sağlayarak Doğu Akdeniz kıyıdaşlarının ve buradan enerji şirketleriyle fayda sağlayacak üçüncü ülkelerin uluslararası politikalarını revize etmiştir. Bu enerji keşiflerinin bölgeye hem jeopolitik hem de jeoekonomik anlamda önem ve avantaj kazandırdığı kesin olsa da bir güvensizlik algısı oluşturarak devletler arası ilişkileri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşmaları üzerinden, kıyıdaş devletler olarak İsrail, Mısır, Yunanistan, Kıbrıs Rum Yönetimi, Suriye, Lübnan, Libya, Tunus ve Türkiye arasındaki gelişmeler, bölgedeki tansiyonu etkilediği gibi enerji haritasının şekillenmesinde de büyük rol oynayacaktır. Ayrıca, devletlerin siyasi ve ekonomik yaklaşımlarını dönüştüren bu gelişmeler, enerji güvenliği bağlamında ikili ilişkilere de etki etmektedir. Bu makalenin amacı, Doğu Akdeniz Havzası'nda yapılan enerji keşifleri sonucunda ortaya çıkan gelişmelerin ve beklentilerin, iki kıyıdaş devlet olan Türkiye ve Mısır ilişkilerine etkisini incelemektir. Bu çerçevede, çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, çalışmanın alt yapısını oluşturan enerji güvenliği kavramına odaklanmaktadır. İkinci bölüm, Doğu Akdeniz'in enerji jeopolitiği açısından önemi ve değerlendirmesini içermekte, bölgede yapılan yeni keşiflerin ayrıntısına yer vermektedir. Üçüncü bölüm ise Türkiye ve Mısır'ın bölgedeki konumları ve son gelişmelerdeki tutumlarından hareketle süreç içerisindeki ilişkilerine ve muhtemel senaryolara dair analizlerden oluşmaktadır.

2. Enerji Güvenliği Kavramı

IEA, enerji güvenliğini, enerji kaynaklarının uygun bir fiyata kesintisiz olarak kullanılabilirliği olarak tanımlamaktadır. Uzun vadeli enerji güvenliği, temel olarak ekonomik gelişmeler ve çevresel ihtiyaçlar doğrultusunda enerji tedariki için zamanında yapılan yatırımlarla ilgilenirken, kısa vadeli enerji güvenliği, enerji sisteminin arz-talep dengesindeki ani değişikliklere anında tepki verme yeteneğine odaklanmaktadır (IEA). Enerji güvenliği, birçok ülkenin ekonomilerinin kesintisiz olarak işlenmesini ve insanların yeterli, güvenilir ve uygun fiyatlı modern ve temiz enerji kaynaklarına erişimini sağlamak için takip ettiği bir hedeftir. Ekonomik genişleme, nüfus artışı, enerjinin yeni kullanımları ve gelir artışı nedeniyle enerji talebi hızla artmaktadır ve yine de bu ihtiyaçları güçlendirmek için gereken enerji kaynaklarının arzı sınırlıdır ve çoğu durumda yetersizdir. Dolayısıyla, enerji güvenliği meselesi devletler için önemli bir endişe kaynağıdır.

Enerji literatürü ve petrol üreten ve tüketen ülkelerin yetkilileri tarafından yapılan çok sayıda açıklama, enerji güvenliği kavramının anlaşılmasının zor olduğunu göstermektedir. Enerji güvenliğinin tanımları, kesintisiz petrol arzından enerji tesislerinin fiziksel güvenliğine, biyoyakıtlar ve yenilenebilir enerji kaynaklarının desteklenmesine kadar uzanmaktadır. Tarihsel olarak, uzmanlar ve politikacılar petrol arzının güvenliğini enerji güvenliği olarak kabul etmişlerdir. Ancak son zamanlarda politikacılar, doğal gaz ve LNG kaynaklarının güvenliği konusunda endişelenmeye başlamışlardır. Bir politika sorunu olarak enerji güvenliği, 20. yüzyılın başlarında ordulara petrol sağlanmasıyla bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır (Yergin, 2009). 1990'lara kadar, enerji güvenliği, ihracatçılar tarafından ambargo ve fiyat manipülasyonları tehlikesi altında istikrarlı, uygun fiyatlı petrol arzı anlamına gelmekteydi. Buna karşılık, günümüzdeki enerji güvenliği, petrol kaynaklarını aşan daha kapsamlı bir yelpazedeki problemleri içermekte, modern

enerjiye eşit erişim sağlamak ve iklim değişikliğini hafifletmek gibi diğer enerji politikası sorunlarıyla ilgilenmektedir (Cherp and Jewell, 2014: 415). Çünkü, enerjinin üretimi, taşınması ve kullanımı, küresel ısınmaya ve iklim değişikliğine neden olan sera gazlarının önemli bir sebebidir.

Enerji güvenliği artık ulusal güvenlik için o kadar merkezi kabul ediliyor ki, birincisine yönelik tehditler, ikincisine yönelik tehditler olarak yorumlanmaktadır. Küresel enerji arzındaki bir kriz, tüm uluslararası siyasetin dengesini bozabilecek potansiyele sahiptir. Enerji kaynaklarına erişimin geniş çaplı silahlı mücadelenin bir nesnesi haline gelme olasılığı, bugün uluslararası sistemin karşı karşıya olduğu bir ihtimaldir. Gelişmiş toplumların siyasi istikrarı ve gelişmekte olan ülkelerde devam eden ekonomik ve sosyal gelişme beklentileri, böyle bir çatışmadan kaçınmaya bağlıdır. Enerji kaynakları başlı başına bir savaş sebebi olabilir; ya da hükümetler tarafından güç kullanımına alternatif olarak görülebilmektedir. Her iki durumda da küresel düzene ilişkin beklentiler, dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir (Moran and Russel, 2009: 2-3).

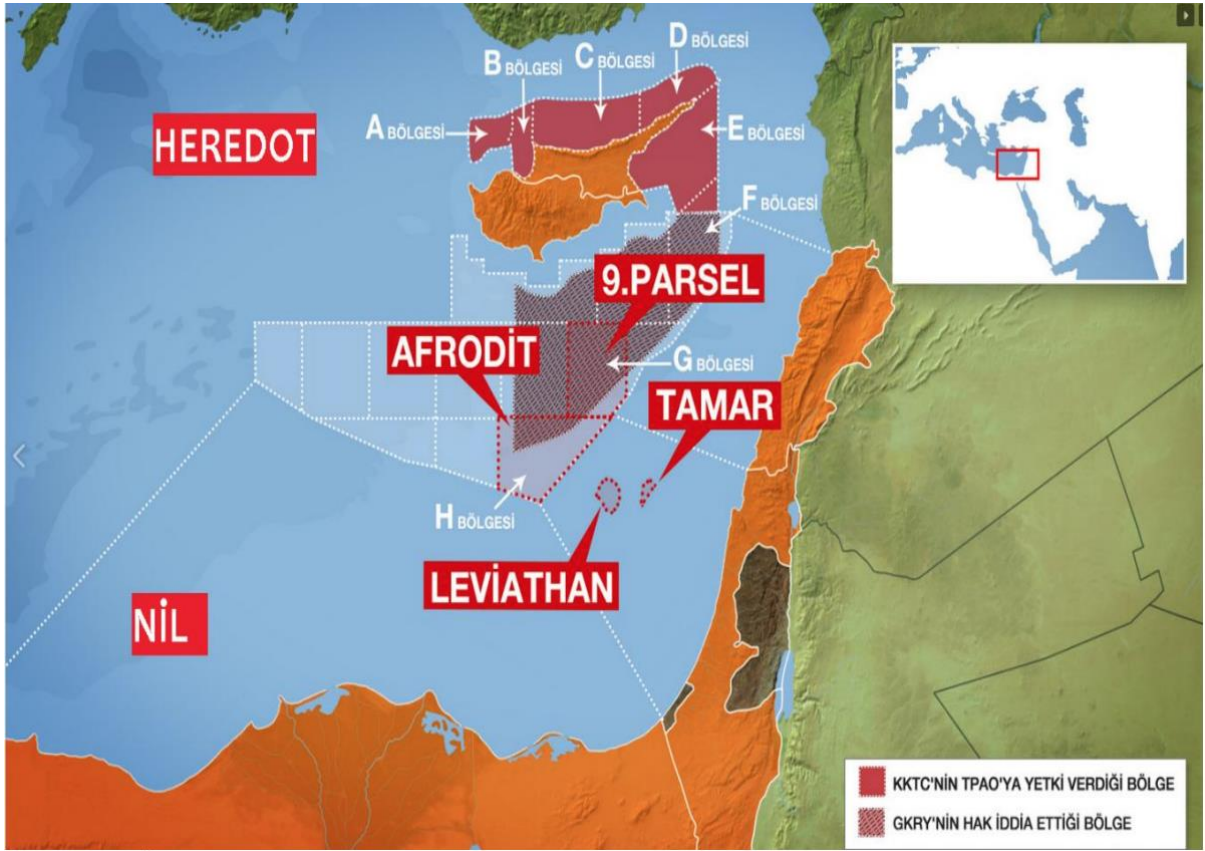
Sonuç olarak, enerji güvenliği, yüksek enerji fiyatlarına ilişkin endişeler ve bölgesel arz açıklarının ortaya çıkması nedeniyle yeniden önemli bir gündem olmuştur. Enerji güvenliğindeki mevcut durumuna ilişkin değerlendirmeler, arz kesintisi risklerinin azalmadığını göstermektedir. Küresel gaz talebinin ve ticaretinin artan önemi ile birlikte petrolün yanında gaz güvenliği de giderek daha önemli hale gelmektedir. Yakın zamanda herhangi bir küresel enerji krizi görünmese de bazı ciddi güvenlik endişeleri mevcuttur ve gelecekte yoğunlaşması muhtemeldir (Bielecki, 2002: 235). Doğu Akdeniz de bu endişelere konu olan bir meseleye dönüşmüş; son zamanlarda yapılan hidrokarbon keşifleri, jeopolitik meseleleri ve güvenlik konularını şekillendiren temel dinamikler haline gelmiştir.

3. Doğu Akdeniz'in Enerji Jeopolitiği Açısından Önemi

Enerji ilişkilerine jeopolitik bir mercekten bakmak, bu ilişkileri yalnızca ekonomik olarak değil, ulusal güvenlik ve dış politika menfaatlerine yönelik ilişkiler olarak değerlendirmeyi, enerji ticaretini uluslararası güvenlik stratejilerini gerçekleştirmek için bir enstrüman olarak düşünmeyi gerektirmektedir. Akdeniz bölgesinin jeopolitik öneminin üç ana sebebi vardır: Avrupa, Asya ve Afrika'nın kavşağında yer alması; Cebelitarık, Boğaziçi, Çanakkale, Süveyş Kanalı gibi önemli uluslararası deniz yolları ve boğazlara sahip olması ve bir petrol ve doğal gaz kaynağı potansiyelini taşıması. Doğu Akdeniz'deki son gaz keşifleri bu potansiyeli yeniden canlandırmıştır (Prontera and Ruszel, 2017: 145). Doğu Akdeniz'de açık deniz sondajı oldukça kısa bir geçmişe sahiptir. İlk açık deniz gazı keşfi 1969'da Mısır'da yapılmıştır. 1999 ve 2000 yıllarında Aşkelon'daki gaz keşfinden sonra, 2009 ve 2010'da İsrail açıklarında Tamar ve Leviathan sahaları ve 2011'de Güney Kıbrıs kıyılarında Afrodit'te büyük ölçekli keşifler yapılmıştır. Bir sonraki büyük keşif, 2015 yılında, Mısır kıyılarında, dev Zohr gaz sahasında gerçekleşmiştir. Doğu Akdeniz'deki büyük doğal gaz potansiyeline yönelik tahminler, uluslararası petrol ve gaz şirketleri için bölgeyi hızla yükselen bir favori haline getirmiştir (Karbus and Baccarini, 2017: 1-2). Doğu Akdeniz'in son on yılda kazandığı önem, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya da dahil olmak üzere dış güçlerin ilgisini çekmiştir. Avrupa Birliği, özellikle enerji alanında Doğu Akdeniz'deki gelişmelerle yakından ilgilenirken, İngiltere, Almanya, Fransa ve İtalya gibi bireysel Avrupa devletleri de bölgenin işlerine daha fazla dahil olmaya çalışmaktadır. Çin de son zamanlarda Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde Doğu Akdeniz'e yoğun bir ilgi geliştirmiştir. ABD ve Rusya, bölgedeki başlıca dış jeopolitik rakipler olarak, Suriye başta olmak üzere diğer birçok yer ve sorun alanını kapsayan politikalar yürütmektedir. Örneğin, iki güç arasında Türkiye, Kıbrıs ve Yunanistan üzerinde ortaya çıkan gerilimlerde açıkça görüldüğü üzere etki

alanları çatışmaktadır. Bu rakipler arasındaki düşmanlık ve bunun sonucunda ortaya çıkan jeopolitik pazarlık, Doğu Akdeniz'deki dış

güvenlik politikaları ve enerji iş birliği üzerinde etkili olacaktır (Tziarras, 2019: 6-7).

Şekil 1: Doğu Akdeniz'deki Enerji Havzaları

Kaynak: Ögütçü, M. (2015, March 1). Doğu Akdeniz Gazı: Riskleri Fırsata Nasıl Çevrilebiliriz? *Al Jazeera*. <https://www.globalresourcespartnership.com/dogu-akdeniz-gazi-riskleri-firsata-nasil-cevirebiliriz/>

Yunanistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya, Tunus, KKTC ve GKRY'nin kıyıdaşları olduğu bir bölge olarak, Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının işletilmesi ve ihracatı, jeopolitik etkileri olan teknik, idari, güvenlik, yasal ve siyasi zorluklar ortaya koymaktadır. Doğal gazın jeopolitiğinin karmaşık bir yapıya sahip olması, bu zorlukları artırmıştır. Petrolün aksine, doğal gazın ister boru hattı yoluyla ister sıvı halde (LNG) olsun, taşımayı pahalı hale getiren fiziksel özellikleri bulunmaktadır. Bu, gaz ticaretinin toplam maliyetinin büyük bir bölümünü oluşturmada ve enerji ekonomisi ve politiğinin dikkate değer bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Gaz taşımacılığı, maliyetli yatırımlar, uzun süreli bir perspektif ve politik kararlılık gerektirmektedir. Bu nedenle, gaz sektörü, ülkeler arasındaki siyasi ilişkilerden ve

güvenlik meselelerinden bilhassa etkilenmektedir (Prontera and Ruszel, 2017: 145).

Akdeniz gazı, neredeyse tamamen Rus gazına bağımlı olan Güneydoğu ve Orta Avrupa'daki çeşitli üye devletler için tedarik kaynakları ve güzergahlarının çeşitlendirilmesi açısından AB'nin güvenliğini güçlendirebilecek potansiyele sahiptir. BP, ENI, Noble Enerji, Total ve Exxon gibi çokuluslu enerji şirketlerinin bölgenin gaz kaynaklarına yatırım yapması, AB gibi bir aktörün de oyuna girdiğinin ve uluslararası hukuk sorunlarının giderek etkisini artırdığı bu bölgedeki gelişmelerin yakından takipçisi olduğunun göstergesidir (Ünay, 2021: 368). Bunun yanında, Doğu Akdeniz'deki hem geleneksel hem de daha çağdaş jeopolitik rakipler arasında, özellikle Türkiye ile Kıbrıs,

Yunanistan, İsrail ve Mısır gibi ülkeler arasında bir başka çekişme noktası haline gelmiştir. Bu nedenle, Türkiye'nin bölgedeki diğer devletlerle bozulan ilişkileriyle bağlantılı olarak enerji meseleleri, halihazırda var olan jeopolitik sürtüşmeleri artırmıştır. Türkiye'yi dışarıda bırakarak, Kıbrıs, Yunanistan, İsrail ve Mısır'ın yakınlaşması ve kurdukları üçlü ortaklıklar, Doğu Akdeniz'deki devletler arası düşmanlık ve dostluk kalıplarını ve bölgesel güç dengelerini, gaz keşifleri sürecinde önemli ölçüde değiştirmiştir (Tziarras, 2019: 6). Zengin gaz rezervlerine sahip olan bu bölgedeki keşif sahaları, hidrokarbon kaynakları üzerinde hak iddia eden kıyıdaş devletlerin Münhasır Ekonomik Bölge tanımlamalarının çatışmasına yol açmıştır (Ünay, 2021: 368). Çalışmanın konusu itibarıyla bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınacak olan Türkiye-Mısır ilişkileri de bu gelişmelerden etkilenmiştir.

4. Doğu Akdeniz'deki Gelişmelerin Türkiye-Mısır İlişkilerine Etkisi

Mısır, petrol ve gaz üretimi geçmişine sahip bir ülke olarak İsrail ve Ürdün'e bağlayan iki boru hattı boru hattı aracılığıyla gaz ihraç edebilirken, azalan üretim ve artan iç talep, ülkeyi son zamanlarda net gaz ithalatçısı haline getirmiştir. Fakat, 2015 yılında Akdeniz'deki şimdiye kadarki en büyük gaz keşfi olarak kabul edilen Zohr sahasında 845 milyar metreküp gaz keşfedilmesi, mevcut durumun Mısır lehine çevrilmesine sebep olmuştur (Karbuş and Baccarini, 2017: 2). Türkiye, bölgesel bir enerji merkezi olma söylemiyle birlikte hem büyüyen bir gaz piyasasına hem de potansiyel bir geçiş rotasına sahiptir. Stratejik çıkarlarını korumak için bölgesel siyasi anlaşmazlıklarda diplomasiden askeri caydırıcılığa kadar uzanan geniş bir araç yelpazesini kullanarak iddialı bir dış politika yaklaşımı benimsemiştir. Türkiye'nin bu duruşu, bu gaz keşiflerinin kullanılmasını etkileyecek bir faktördür (İşeri ve Bartan, 2019: 112). 3 Temmuz 2013 askeri darbesinden sonra yeni Mısır hükümeti kendisini Türkiye'den uzaklaştırmıştır. Darbe sonrasında Türkiye-Mısır ilişkilerinin keskin bir şekilde bozulması, Doğu Akdeniz'deki deniz

sınırlarının çizilmesi sorununu da etkilemiştir. Başbakan Erdoğan'ın darbeye yönelik sert eleştirisi, Mısır'ın Doğu Akdeniz'deki deniz sahalarına ilişkin politikasında değişikliğe sebep olmuştur (Grigoriadis, 2014: 130).

Gaz üretiminden doğan fırsatlar, farklı ülkeler arasında çeşitli ekonomik ve diplomatik girişimleri de beraberinde getirmektedir. Bu süreçte, biri Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Mısır arasında, diğeri ise Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve İsrail arasında olmak üzere iki adet üçlü ittifak ortaya çıkmıştır. Bu ittifak ve yakınlaşmalar, Mısır-Türkiye ilişkilerini olumsuz yönde etkilerken, Mısır-İsrail ilişkilerini düzeltmiştir. Aynı zamanda, bölgesel ve küresel bir lider olma yolunda söylemleri olan Türkiye'nin, Doğu Akdeniz'den tecrit edilmeye çalışıldığının göstergesidir. Türkiye gibi enerji taşımacılığı için Orta Doğu, Hazar bölgesi, Karadeniz ve Güneydoğu Avrupa arasında mihver konuma sahip bir ülkenin, kurulan ittifaklarla dışlanması jeopolitik dengeleri de etkilemiştir (Karbuş and Baccarini, 2017: 5). Üçlü ortaklıkların ortaya çıkmasının önemli bir nedeni Türkiye ile yaşanan siyasi gerilimlerdir. Bölgedeki pozisyonundan ve jeopolitik konumundan ötürü Türkiye'nin avantaj elde etmesi Yunanistan'ı endişelendirdiğinden, biri Kıbrıs ve İsrail ile, diğeri Kıbrıs ve Mısır ile olmak üzere iş birliği çerçevesi oluşturmaya yöneltmiştir. Bu politika, Türkiye ile Doğu Akdeniz'deki iki komşusu İsrail ve Mısır arasındaki tartışmalı ilişkilerin körüklenmesine yol açsa da herhangi bir Doğu Akdeniz stratejisinde Türkiye olmadan bir taktik yürütmenin zorlu olacağını kabulü, her iki ülke ile ilişkilerin raya oturtulmasını gerektirmiştir.

Mısır'a doğal gazın kendi iç pazarı için satılması ve Mısır'ın yeterince kullanılmayan doğal gaz sıvılaştırma tesisleri aracılığıyla yeniden ihraç edilmesi ihtimalini gören Kıbrıs ve İsrail, Kahire ile ekonomik anlaşmalar imzalamıştır. Bilindiği üzere, Mısır silahlı kuvvetlerinin eski komutanı Sisi, Türkiye hükümetini güçlü bir şekilde destekleyen Mısır Cumhurbaşkanı ve Müslüman Kardeşler lideri Muhammed Mursi'nin görevden alınmasında

etkili olmuştur. Cumhurbaşkanı Sisi yönetiminde Mısır, 2013 yılında diplomatik ilişkilerini kestiği Türkiye'ye karşı, GKRY ve Yunanistan ile güçlü üçlü ilişkiler geliştirmiştir. Mısır'ın İsrail ile devam eden güvenlik iş birliği göz önüne alındığında, Kıbrıs-İsrail ilişkisi, Doğu Akdeniz'de Mısır, İsrail, Kıbrıs Cumhuriyeti ve Yunanistan'dan oluşan ve Türkiye'ye karşı ortak bir ittifaka dayalı bölgesel bir bloğun temel taşı gibi görünse de Aralık 2015 ortasında Türkiye ile İsrail arasında iki ülke arasındaki ilişkilerin olası bir normalleşmesine yol açacak bir diplomatik atılımın duyurulması, Doğu Akdeniz'deki bölgesel eğilimlerle örtüşmemiştir (Tanchum, 2015: 3).

Gaz keşiflerinin ötesinde, bu rezervlerin üretim kapasitesine dönüştürülerek uluslararası/iç pazarlara zamanında ulaştırılması meselesi önemlidir. Ulaştırma üç şekilde planlanabilir: İsrail ve Kıbrıs'ı Yunanistan ve İtalya üzerinden Avrupa pazarlarına bağlayan EastMed gaz boru hattı veya Mısır'daki iki LNG ihracat terminali aracılığıyla veya her ikisinin birlikte hayata geçirilmesiyle oluşturulacak güzergahlar (İşeri

ve Bartan, 2019: 117). Fakat, Türkiye Libya'yla imzaladığı Münhasır Ekonomik Bölge anlaşmasıyla¹ EastMed Boru Hattı'nın geçirileceği deniz sınırlarını kontrol altına alarak stratejik bir hamle gerçekleştirmiştir. Ayrıca Amerika'nın projeden desteğini çekme kararı alması da projenin Türkiye olmadan gerçekleşmesinin önüne geçen bir etken olmuştur (Tarhan, 2021). Böylelikle, EastMed projesinin mevcut şartlarda rafa kaldırıldığı söylenmektedir. Dolayısıyla, Doğu Akdeniz bölgesindeki gaz boru hatlarının barışa giden bir yol sunma olasılığı Türkiye dışlandığı sürece pek mümkün görünmemektedir. Önerilen boru hattı projeleri sağlam bir siyasi zeminde gerçekleştirilmeli ve uyumlu politikalarla desteklenmelidir. Üçlü ittifaklar, Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye'nin çıkarlarını dışlayan seçenekler yerine, Türkiye'nin enerji hususundaki dış politika endişelerini de dikkate alabilecek doğal gaz projeleri tasarlanmalıdır. En kısa, en ucuz ve en hızlı seçenek olan Türkiye üzerinden gazın Avrupa'ya aktarılmasını sağlayacak bir rota, sadece Türkiye açısından değil, tüm taraflar açısından karşılıklı fayda ve bölgesel istikrar sağlayacak bir alternatiftir.

¹ Libya'da sürekli barış, istikrar ve güvenliğin temin edilmesi ve karşılıklı faydaya yönelik ilişkilerin geliştirilmesi doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti ile Libya arasında 27 Kasım 2019'da "Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması" ile "Güvenlik ve Askeri İşbirliği" mutabakat zaptları imzalandı. 2020 Ekim ayında BM'nin onayladığı belgeler, tarafların

Doğu Akdeniz'deki hak ve çıkarlarını gözetmeyi hedeflemektedir. Bkz: Tarhan, M. (26 Kasım 2021). Türkiye-Libya deniz yetki anlaşması Doğu Akdeniz'de hak ve dengeleri güvenceye aldı. *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-libya-deniz-yetki-anlasmasi-dogu-akdenizde-hak-ve-dengeleri-guvenceye-aldi/2431239>

Şekil 2: Doğu Akdeniz Kıyıdaş Ülkeler ve Türkiye-Libya Kıta Sahaneliği

Kaynak: Acer, Y. (Aralık 2019). Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları ve Türkiye-Libya mutabakatı. *SETA ANALİZ*, No.301, s.1.

Aynı zamanda, İsrail hem Türkiye'ye hem de Mısır'a doğal gaz ihraç etmek için ticari ve stratejik zorunluluklara sahiptir. İsrail'in Leviathan sahası Mısır ve Türkiye'den eşit uzaklıkta yer aldığından, iki ülke de İsrail'in ihracat pazarı olarak rakip konumuna gelmiştir. Mısır'a geçişin daha sığ olması, enerji ana dallarıyla önceden ilişkisi, Kıbrıs MEB sorununun olmaması, İsrail ile daha samimi diplomatik ilişkisi ve devam eden İsrail-Mısır stratejik iş birliği, Mısır'ı pazar çıkışı konumuna getirmiştir. Mısır, İsrail gazını sıvılaştırma tesisleri aracılığıyla LNG olarak diğer pazarlara yeniden ihraç etme imkanına sahip ve İsrail doğal gaz ihracatı için sağlam bir iç pazarı temsil ediyor olsa da Türkiye'yi dışlayarak Mısır pazarına güvenmek tek bir ihracat noktasına tehlikeli bir bağımlılık yaratacağından, İsrail'in ticari çıkarlarına uygun değildir (Tanchum, 2015: 7). Mübarek yönetiminin devrilmesinden sonra zaman zaman İsrail gazının kesintiye uğraması sonucu oluşan endişeler, 2009 yılında Tamar doğal gaz sahasının ve 2010 yılında Leviathan doğal gaz

sahasının keşfedilmesiyle giderilip, İsrail'in elektrik üretimini dönüştürebilecek, ham petrole olan bağımlılık oranını azaltabilecek ve İsrail'i bir enerji ithalatçısından potansiyel bir ihracatçıya dönüştürebilecek güce sahip olsa da (Grigoriadis, 2014: 125) halen daha enerji rotalarının çizilmemiş olması bir belirsizliğe sebep olmaktadır. Dolayısıyla, İsrail'in pazar arayışlarının sürmesi bu sürecin doğal bir sonucudur. Halihazırda, Zohr sahasının Mısır'ın tüm yurtiçi doğal gaz talebini karşılayabilecek olması, İsrail'in doğal gaz ihracat pazarı olarak Türkiye'ye dönmelerini gerektirecektir. Ayrıca, doğal gazı Türkiye boyunca Yunanistan sınırına taşıyacak olan Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı'nı ve daha sonra Yunanistan'dan Avrupa'ya ulaştıracak olan Trans-Adriyatik Boru Hattı'nı içeren Güney Gaz koridorunun ortaya çıkmasıyla birlikte, İsrail'in Türkiye'ye yaptığı doğalgaz ihracatı AB pazarlarında da satılma ihtimalini doğurmuştur (Tanchum, 2015: 9). İsrail, Mısır ve GKRY'den Türkiye veya Yunanistan aracılığıyla gazı taşınmasına yönelik boru hattı

projeleri süreç içerisinde gündem oluşturmuş, fakat, bölgedeki siyasi anlaşmazlıklar ve boru hattı inşasının maliyetli oluşu sebebiyle henüz somut bir adım atılamamıştır. Ünay'a (2021) göre, 2015'te İsrail-Türkiye yakınlaşmasıyla konuşulmaya başlanan denizaltı doğalgaz boru hattı projesi seçenekler arasında en uygun olan gibi görünmektedir. Mısır, İsrail veya Kıbrıs gaz sahalarında üretilecek gazın Ceyhan'a, buradan da TANAP ve TAP aracılığıyla AB ülkelerine taşınması, diplomatik zemin oluşturularak hayata geçirilebildiği takdirde bütün taraflar için avantaj sağlayacaktır (s.379-380).

Doğu Akdeniz jeopolitiği Türkiye ve diğer kıyıdaş devletler arasındaki gündemi şekillendirirken hem Türkiye hem de Mısır ile stratejik iş birliğine dayanan bu ilişkiler konfigürasyonunun, İsrail'in politikalarından da etkilendiği açıkça görülmüştür. İran'ın genişleyen etkisi karşısında güç dengesi kurma ihtiyacı, ortak stratejik ve ticari çıkarları doğrultusunda Türkiye ve İsrail'i bir araya getirmiştir. İsrail'in Kıbrıs ve Yunanistan ile yeni güvenlik iş birliği, faydalarına rağmen, Türkiye ile stratejik iş birliğinden elde edeceği avantajların kaybını telafi etmemektedir. Ayrıca, Kıbrıs ve Yunanistan'ın Mısır ile birlikte Türkiye'ye karşı stratejik ilişkiler geliştirmesi, İsrail'in İran'ın Ortadoğu'daki etkisinin yayılmasına toplu bir caydırıcılık sağlamasındaki stratejik çıkarlarını daha da azaltmıştır. Dolayısıyla İsrail'in hem Türkiye hem de Mısır ile güvenlik iş birliğini aynı anda sürdürmesi temel bir ihtiyaçtır (Tanchum, 2015: 5).

Türkiye ile Mısır'ın üçüncü taraflardan bağımsız olarak geliştirdiği ilişkiler, 2013'ten bu yana ilk üst düzey temas olan Kahire görüşmeleri sonrasında farklı bir yola girmiştir. Türkiye dışişleri bakan yardımcısı Sedat Önal ve Mısır'dan Hamdi Loza liderliğindeki görüşmelerin ilk turu, 2021 Mayıs ayında gerçekleşmiştir. Doğu Akdeniz'de rakip olarak görülen Mısır ve Türkiye, ikinci tur müzakerelerin sona ermesinin ardından ilişkileri istikrara kavuşturma amaçlı müzakerelere devam etme konusunda anlaşabildiklerini söylemiştir. Ortak bir bildiride, Ankara'da iki günlük bir toplantının ardından

müzakerelerin uzatılması konusunda mutabakata varıldığı, tartışılan alanlarda ilerleme sağlanması arzusunun ve ikili ilişkilerin normalleşmesini kolaylaştıracak ilave adımların gerekliliğinin teyit edildiği belirtilmiştir (AP News, 2021). Ayrıca, Mart 2021'de Mısır'ın Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon ihalesinde Türkiye'nin kıta sahanlığını dikkate almıştır. Bu gelişme hem iki ülke için olumlu etki yaratmış, hem de Mısır ve Türkiye arasındaki ilişkilerin durgunluğundan faydalanarak, Türkiye ve KKTC'nin haklarını yok saymak isteyen Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi'nin planlarını bozmuştur. Mısır hükümetinin konuya ılımlı yaklaşımı, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin normalleşmesine katkıda bulunmuştur (TRT Haber, 2021).

Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nun "Doğu Akdeniz'de en uzun karası ve kıyıları olan iki ülke olarak ilişkilerimizin seyrine göre biz de yarın deniz yetki alanları konusunu Mısır'la müzakere edebiliriz, kendi aramızda da ileride bir anlaşma imzalayabiliriz" (BBC News, 2021) şeklindeki ifadesi, bakanlık tarafından Kahire'deki Türkiye-Mısır görüşmelerinin samimi bir atmosferde ve geniş içerikli olduğuna dair yazılı açıklama yapılması ve iki ülkenin Doğu Akdeniz'de barış ve güvenlik ortamının oluşturulmasına dair açıklamalarda bulunması, bu görüşmelerin taraflar arasındaki yakınlaşma sürecini hızlandıracağını düşündürmüştür. Ayrıca, Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nun Mısır ve Türkiye arasında diplomatik ilişkilerin güçlenmesiyle, Doğu Akdeniz deniz yetki alanları ile ilgili bir görüşme yapabilecekleri ve duruma göre anlaşma imzalanabileceğine dair söylemde bulunması da normalleşme sürecinin kanıtıdır. Her ne kadar Sisi hükümeti, 2013'den itibaren yaptığı ittifaklarla Türkiye'nin aleyhine adımlar atmış olsa da son gelişmeler ve Libya anlaşması, bölgesel enerji gücünü artırmaya çalışan Mısır'ın Türkiye ile tekrar yakınlaşmasına sebep olmuştur (Yakın Doğu Enstitüsü, 2021). Önceki politik gerginliklere rağmen, Türkiye-Mısır arasındaki ticaret ilişkilerinin kısmi bir azalmadan sonra tekrar toparlanarak devam ediyor olması iki ülkenin de yararına. Mısır, 110 milyona yakın nüfusu

ile istikrarlı bir ihracat hacmi oluşturabileceği Türkiye gibi pazarlara gerek duymaktadır. Türkiye ise hem kalabalık nüfusa sahip olan hem de Afrika bağlantısı sağlayan bir ülke olarak Mısır'dan faydalanmaktadır. Dolayısıyla, yalnızca enerji ilişkileri bağlamında değil hem ticari hem de siyasi anlamda birbirlerine sağlayacağı avantajlar göz önünde bulundurularak, tarafların karşılıklı olarak hassasiyetlere özen göstermesi, şu an için mantıklı hamleler olarak görünmektedir (Kurt, 2021).

5. Sonuç

Doğu Akdeniz, mevcut şartlarda, birçok sesin yükseldiği, fakat nihai bir kararın henüz alınmadığı bir bölgedir. Enerji güvenliği meselesi, tüm devletler için sadece ekonomik değil aynı zamanda siyasi açıdan da büyük bir önem arz ettiğinden, bölgedeki gaz keşifleri ve bunların yeni pazarlara nasıl ulaştırılacağı konusu, tüm taraf devletler arasındaki dengeleri değiştirmiştir. Türkiye, bulunduğu konum ve izlediği enerji politikaları itibarıyla gaz taşımacılığında aktif rol almak isteyen bir oyuncudur. Bölgedeki diğer aktörlerin Türkiye'yi yok sayarak aldığı bazı kararlar, Mısır-Türkiye ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Ancak, son gelişmelerle birlikte, yeniden ılımlı politikalar izleyen iki ülke, yakın temaslarda bulunmuştur. Bu temaslar deniz sahaları üzerine bir anlaşmayla sonuçlandırıldığı takdirde, iki ülke de avantaj sağlayacaktır. Sadece Mısır'ın değil, İsrail gibi diğer söz sahibi ülkelerin de içinde Türkiye olmadan kurduğu her strateji, Türkiye'nin önlem alma çabalarını ve hamlelerini artıracaktır. Dolayısıyla, böyle bir kısır döngüden hiçbir devlet kazançlı çıkamayacaktır. Mısır ve Türkiye ilişkilerinin normalleşmesi, İsrail ve Türkiye'nin yakınlaşması hem Türkiye hem de bölgedeki istikrarın sürdürülebilmesi açısından önemli gelişmelerdir. Bütün kıyıdaşların hakları gözetilerek, uluslararası hukuka uygun şartlarda yapılacak bir müzakere ve mutabakat, Doğu Akdeniz'deki enerji üretimi ve taşımacılığında her ülkenin çıkar sağlayabileceği bir seçenek olarak görülmektedir.

Kaynakça

Acer, Y. (2019). Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı. *SETA ANALİZ*, 301.

AP NEWS (2021, September 8). *Turkey, Egypt agree to further talks in bid to ease tensions*. <https://apnews.com/article/europe-middle-east-africa-egypt-cairo-efdc9ec6010b2bb73eac3390ddee5b03>

BBC News (2021, March 4). *Türkiye-Mısır ilişkileri: Doğu Akdeniz'de anlaşma mümkün mü, ilişkiler 8 yıl sonra normalleşebilir mi?* <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56278844>

Bielecki, J. (2002). Energy security: is the wolf at the door? *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 42(2), 235-250.

Cherp, A. and Jewell J. (2014). The concept of energy security: Beyond the four as. *Energy Policy*, 75, 415-421.

Grigoriadis, I., N. (2014). Energy discoveries in the eastern mediterranean: conflict or cooperation? *Middle East Policy*, 21(3), 124-133.

International Energy Agency (n.d.). *Energy Security*. Retrieved January 15, 2022, from <https://www.iea.org/topics/energy-security>

İşeri, E. and Bartan, A. Ç. (2019). Turkey's geostrategic vision and energy concerns in the Eastern Mediterranean security architecture: A view from Ankara. Z. Tziarras (Ed.), in *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security* (pp. 111-124). Oslo: Peace Research Institute.

Karbuz, S. and Baccarini, L. (2017). East Mediterranean gas: Regional cooperation or source of tensions? *Notes Internacionals CIDOB*, 173, 1-6.

Kurt, V. (2021, September 6). Türkiye-Mısır müzakerelerinde ikinci tur ve ilişkilerin geleceği, *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-misir-muzakerelerinde-ikinci-tur-ve-iliskilerin-gelecegi/2356871>

Moran, D. and Russell, J., A. (Eds.) (2009). Introduction: the militarization of energy security, in *Energy Security and Global Politics* (pp. 1-18). New York: Routledge.

Öğütçü, M. (2015, March 1). Doğu Akdeniz Gazı: Riskleri Fırsata Nasıl Çevrilebiliriz? *Al Jazeera*. <https://www.globalresourcespartnership.com/dogu-akdeniz-gazi-riskleri-firsata-nasil-cevirebiliriz/>

Pirinççi, F. (2022, January 22). EastMed Rafa Kalkıyor, Peki Yunanistan'ın Planları? *SETAV*, <https://www.setav.org/eastmed-rafa-kalkiyor-peki-yunanistanin-planlari/>

Prontera, A. and Ruszel, M. (2017). Energy security in the Eastern Mediterranean. *Middle East Policy*, 24(3), 145-162.

Tanchum, M. (2015). A new equilibrium: the Republic of Cyprus, Israel, and Turkey in the Eastern Mediterranean Strategic architecture. *Occasional Paper Series 1*, Oslo: Peace Research Institute.

Tarhan, M. (2021, November 26). Türkiye-Libya deniz yetki anlaşması Doğu Akdeniz'de hak ve dengeleri güvenceye aldı, *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-libya-deniz-yetki-anlasmasi-dogu-akdenizde-hak-ve-dengeleri-guvenceye-aldi/2431239>

TRT Haber (2021, March 13). *Türkiye ile Mısır Doğu Akdeniz'de denklemleri değiştirdi*, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-ile-misir-dogu-akdenizde-denklemleri-degistirdi-564138.html>

Tziarras, Z. (2019). *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*, Oslo: Peace Research Institute.

Ünay, S. (2021). Doğu Akdeniz'de Küresel Rekabet ve Türkiye'nin Konumu: Enerji Jeopolitiği, Güvenlik, Kalkınma Eksenli. M. Ak, H. Alkan, M. Ünver (Ed.), *Coğrafya, Tarih ve Uluslararası Hukuk Boyutlarıyla Küresel ve Bölgesel Denklemlerde Ege ve Doğu Akdeniz* içinde (ss. 363-387). İstanbul: İstanbul University Press.

Yakın Doğu Enstitüsü (2021, June 13). Gelişen Türkiye-Mısır İlişkileri Doğu Akdeniz'de Belirleyici Olacak, <https://neu.edu.tr/gelisen-turkiye-misir-iliskileri-dogu-akdenizde-belirleyici-olarak/>

Yergin, D. (2009). *The Epic Quest for Oil, Money and Power*. New York: SimonandSchuster.